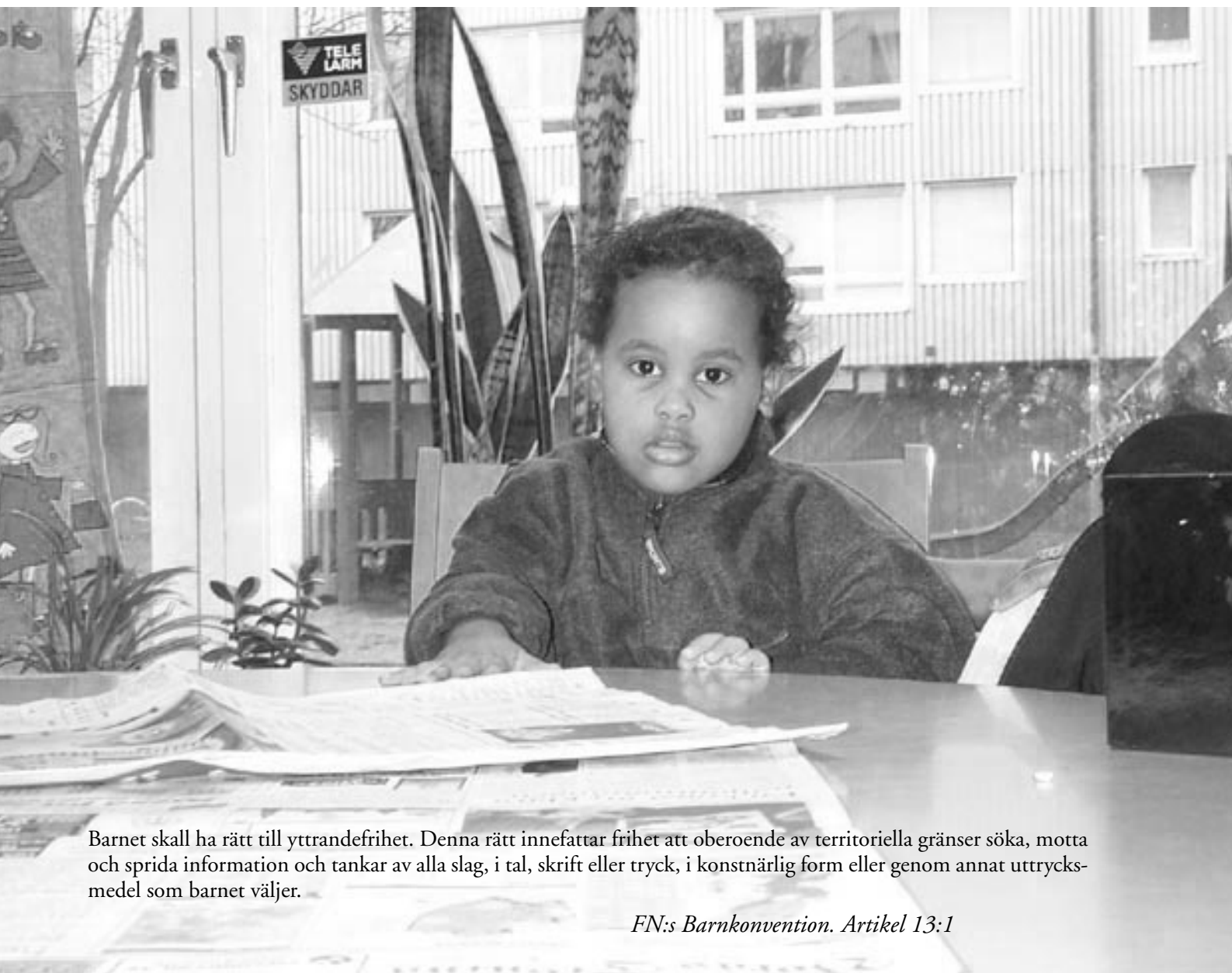

FRAMSIDAN/

AKTUELLT FRÅN
REGIONBIBLIOTEK
VÄSTRA GÖTALAND

1999:3

Barnet skall ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.

FN:s Barnkonvention. Artikel 13:1

Barn, böcker
och bibliotek

INNEHÅLL

VART TOG SLUKARÅLDERN VÄGEN?	3
MED BARN SOM UPPDRAGSGIVARE	6
HONUNGSFÅGEL	8
ALLAS BARNBARN	9
SESAM - ÖPPNA DIG!	11
BIBLIOTEK FÖR ALLA BARN	12
DALSLAND	13
STENEBYSKOLANS BIBLIOTEK	14

FRAMSIDAN LEDARE NUMMER TRE 1999

Barnets århundrade

Vi framlever just nu de sista dagarna av "Barnets århundrade". Seklet, som inleddes med så många förhoppningar, önskingar och visioner om att bli något mycket bättre än alla andra tidigare århundraden. Ett århundrade då barns villkor skulle sättas i centrum. Det var Ellen Key, författare och debattör, som myntade begreppet med sin bok från 1911 betitlad just *Barnets århundrade*. Hon tar sitt avstamp i det tidiga industrisamhällets problem med barnarbete, migration från landsbygd till brukssamhällen och städer, stora inkomstklyftor och okunskap om barns behov.

"Läkarna veta att de härjningar bakterierna anställa, äro obetydligheter i förhållande med fattigdomen som sjukdomsorsak. Överanstängda mödrar, supiga fäder, usla bostäder ... otillräcklig föda ... för tidigt arbete.
(*Barnets århundrade* s 46-47)

1911 argumenterar man fortfarande mot de arbetsgivare som menade att barnarbete på fabriker var sedlighetsbefrämjande, underlättande för familjeförsörjningen och något som hindrade barn från att hemfalla åt lättja. Vid sekelskiftet varnade man också - även en radikal person som Ellen Key - fortfarande kvinnorna för att gå ut i arbetslivet, där de kunde förlora sin moderlighet. Man varnade också kvinnorna för att gå in i det politiska livet, där de kunde få dela samma öde som männen som "redan står som parlamentarisk personlighet femtio procent under sin höjd som människa." (s 101). Politikerföraktet är ingen ny företeelse!

Hur blev "Barnets århundrade"? I dagarna ser vi bilder från flyktingläger i Tjetjenien och köande människamassor av barn, kvinnor och äldre på flykt undan terrorbombningar. Nyligen var det Kosovo, strax innan Bosnien och runt hörnet har vi Treblinka och Auschwitz-Birkenau. När man ska försöka sammanfatta 1900-talet framträder ett sekel fullt av krig, konflikter och etniska utrensningar; krig där alltid barnen far mest illa.

Men om vi lämnar de europeiska slagfälten och blickar inåt vårt lugna hörn av världen - nog har mycket positivt hänt. Vi har byggt skolor och daghem, infört barnbidrag och barnavårdscentraler, vaccinerat bort sjukdomar och fått ner spädbarnsdödligheten - ett viktigt mått på barns levnadsvillkor - till världens lägsta. Barnarbetet är avskaffat och nu är problemet för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden. Vi har ingen brist på mat utan välfärdssjukdomarna sprider sig på gatorna för mycket mat, bilåkning och TV-tittande.

I dagarna har en stor ny studie av barns levnadsvillkor i Norden presenterats vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Man har studerat 10 000 barn i Norden, vilka också undersöktes för 12 år sedan, för att få svar på frågor kring deras hälsa och välbefinnande. Under de år som gått har främst familjerna i Finland och Sverige drabbats av ekonomiska åtstramningar och arbetslöshet. Bara Norge har haft en gynnsam tillväxt och låg arbetslöshet under tidsperioden.

För 12 år sedan mätte barn i Norden bra och det gör de också i dag, men undersökningen visar att de psykosomatiska besvären hos barnen ökar. Hos alla barn även hos de norska, som haft en ekonomiskt positiv utveckling under tidsperioden, har huvudvärk, ont i magen, oro, sömnsvårigheter och yrsel ökat. Leeni Berntsson, som varit projektledare för undersökningen konstaterar att ekonomi inte är allt, när det gäller barns villkor. Det viktigaste tycks vara de vuxnas engagemang. Hur man har det med kamrater, skola och familj är viktigare i dag än ekonomiska faktorer.

Ska 2000 bli "Barnets århundrade" eller kanske "Barnets årtusende"? Det beror på oss. Någon har sagt att när man jobbar med barn måste man göra sig av med sitt intellektuella distanserande genomskådande av tillvaron, ett genomskådande som gränsar till förakt och i stället sprida ljusa och förhoppningsfulla framtidsbilder.

Det måste bli ett bra årtusende!

Leeni Berntsson

Vart tog slukaråldern vägen?

Läser barn mindre? Lite då och då dyker farhågorna upp. Utlåningen minskar inte, snarare tvärt om. Men rapporter från skolan nämner mindre tid för läsning och ett sämre ordförråd. Om det är så att barn i slukaråldern läser mindre - vad kan det då bero på? Katarina Dorbell, Regionbibliotekets barnbibliotekskonsulent, har funderat en del kring utgivningen av barnböcker och bibliotekens roll. I denna artikel struntar hon enligt egen utsago "i allt prat om dataspel och tv".

»KATARINA DORBELL«

Är böcker för dyra?

Enligt Btj:s prisindex ligger en genomsnittlig barnbok på 150 kr. Barnböcker är verkligen inte något man köper för veckopengen. Vem sjutton har råd att köpa en kapitelbok till kusinen i julklapp när den kostar 150 spänn? Nej, visst är böcker för dyra, men de har å andra sidan aldrig varit särskilt billiga. Månadspengen har väl alltid bara räckt till en Wahlströmsbok. Enligt Föreningsparbanken har en 12-åring i snitt 150 kr/månad.

På vuxensidan har pocketutgivningen och -försäljningen ökat rejält. Förlagen talar om rekord. Men på barnbokshyllorna lyser pocketutgivningen med sin frånvaro. Lågpriisutgivningen av barnböcker är inte speciellt omfattande och titlarna har inte alls samma aktualitet som på vuxensidan. *En bok för alla?* Jovisst, men även barn vill ha nya böcker.

Ges det ut för få bra böcker?

Varje år kommer runt 700 barnböcker, men är det "rätt" böcker som ges ut? Sitter och bläddrar i *Barn- och ungdomsböcker 1999*. Slås av de få titlarna för slukaräldern, som annonseras. Så sätter

jag mig att räkna i registret. 169 barnböcker och 103 ungdomsböcker får jag det till. Det är ju inte så dåligt. Nog borde jag hitta några barnböcker att sluka.

Jag analyserar lite och ser att runt 100 är delar i en serie t ex *Kitty*, som kommit till nr 250 och *Tvillingarna*, som är på nr 60. Några nya upplagor har också slunkit med. Då är ca 60 titlar barnböcker fortfarande kvar. Gillar inte hästböcker, så där försvinner 10 till. Av dessa 50 har jag läst 10 och så en hög ungdomsböcker. Jag älskar Fredda, Kaspar, Mirjam och Metteborg. Och Laura Trenters böcker är kanon. *Harry Potter och de vises sten* är precis ett sådant läsäventyr, som jag längtat efter, likadant med *Leopardens sten* och *Hex*. John Marsdens serie får gärna vara slut snart, men den behandlar viktiga och svåra frågor.

Så, där föll min teori om för få riktigt bra läsoplevelser. Fast jag tycker nog att det har varit en lång period med utgivning av ganska likgiltiga barnböcker. Det har varit svårt att hitta godbitarna. Förlagen har, tyvärr, varit väldigt lyhörda för våra rop på mer faktaböcker. Bilderboksutgivningen har också varit stark ett tag. Det är ju verkligen roligt om vi nu får många härliga äventyr och berättelser.

Vi behöver nya böcker, nya författare som skriver om dagens barn. Som skildrar sådant de känner igen. Hur många skildringar av 40-50-talen har vi fått de senaste åren? Hur bra och tänkvärda de än är så kan det bli för många. Författare skildrar sin egen uppväxt. Det är inget konstigt med det. Men barnen behöver både och. Skildringar från vår barndom och skildringar från deras egen tid, fantasi och realism, roliga och sorgliga osv. Inte konstigt att Bert, Tzatsiki och Fredda har blivit så poppis. De berättar ju om dagens barn.

Ges det ut fel böcker?

Har Lennart Hellsing rätt i sin kritik av dagens litteratur - "De är präglade av kvinnlig smak. Lite för gulligt och idylliskt. Barn är kanske inte så gulliga. Just nu är det också mycket nostalgi, det är jag inte förtjust i. Barndomen är inte så idyllisk som många vuxna anser med sin egen barndom på betryggande avstånd." (SvB nr 16:99)

Visst är det tankeväckande det som Lennart Hellsing själv påpekar att hans nästan 30 år gamla bok fortfarande är så aktuell att den håller för nytryck och ändå känns fräsch och fräck. Har vi ingen barnboksdebatt?

>>

Har Lennart Helsing och förresten också SORK-projektets Ebba Juncker rätt, när de lägger skulden på den kvinnliga smaken? (SORK-projektet, som just nu pågår på Gotland, skall få killar att läsa mer.) Jag blir lite förvirrad. Det är ju inte länge sedan vi pratade om de få kvinnliga förebilderna inom barnlitteraturen. Räknar jag på titlar i *Barn- och ungdomsböcker 1999* med pojkar som huvudperson får jag 5 av 18 annonserade barnböcker. Där får vi nog ge dem rätt, men det kanske snarare handlar om vad förlagen väljer att ge ut. Och vad författaren väljer att skildra.

Förresten, läser inte pojkar böcker med kvinnliga huvudpersoner? Ni kanske minns att vi haft den debatten tidigare. Ett intressant försök gjordes av en barn- och skolbibliotekarie. Hon delade upp en åttondeklass i pojkar och flickor. Bokpratade om samma böcker. Vad hände? Jo, pojkarna läste och diskuterade livligt även böckerna med kvinnliga huvudpersoner. Något som de tidigare vägrat. De skulle aldrig ha erkänt att en bok med kvinnlig huvudperson var bra! Har ni fler sådana intressanta tester? Rapportera gärna till mig!

Är det fel

på inställningen till läsning?

När vi pratar barnlitteratur blir det lätt väldigt mycket pedagogik. Vi menar så väl, men hur många av oss vuxna läser medvetet en roman för att lära oss om andra miljöer, skapa förståelse för andra människor osv? Vi tillåter oss att läsa för nöjes skull. Vi läser bara för att det är härligt. Lusten måste få bejakas. Men, hur är det? Sitter det inte en liten luthersk djävul fortfarande och tycker att läsning är onyttigt tidsfördriv. Förstör inte dina ögon, lilla vän!

Litteratur är också en konstform med allt det innebär. Den ska ifrågasätta och skapa debatt. Barnböcker ska beröra, få oss att skratta och gråta - att känna - att utveckla empati. Vad ni vill och vad ni hyllar vuxnas läsande med - använd det för att hylla barns läsande!

Bibliotekens uppgift är inte att lära barnen läsa - det är skolans sak. Men vi ska hålla läslusten vid liv och ge möjlighet att utveckla den. Hur gör vi det?

Ska vi lära oss mer pedagogik?

Vi behöver djup kunskap om barns uppväxtförhållande, behov och vi behöver träning på kommunikation/samtal. Precis det som man talar om att lärarutbildningarna behöver mer av just nu! Hur många av oss har verkligen tränat den metod, som vi hört Aidan Chambers berätta om. Fungerar den bara i skolan? Varför då? Hinner ni med bok-samtalen på vägen mellan hyllorna? Och då menar jag inte boktips utan verkligen samtal om böckernas innehåll.

På konferensen *Där världar möts - tre dagar kring barnkultur* pratade Eva Westergren, filmpedagog, kring filmen *Kan du vissla Johanna* så inspirerande att jag nu läser Ulf Starks bok på ett helt annat sätt och med andra ögon. Visst borde det vara alla förunnat att kunna upptäcka mer i texten än det man ser första gången man slukar en bok. Textanalys blir lätt något man fnyser åt, det gjorde jag också. Men så hör man sådana härliga människor som Eva Westergren och Ulla Rhedin prata om bilder, så man ser mycket mer och förstår innebörden av att analysera en bild eller en text. Det borde vara våra barn förunnat att upptäcka detta. Och bibliotekarien skulle kunna vara den person som hjälper barnen att se.

Jag tänker själv pröva boksamtal över nätet på *Barnens bibliotek*, den hemsida, som jag nu genom projekt pengar har fått möjlighet att ägna mer tid åt. Jag har pratat med några författare som vill ställa upp och prata litteratur i *Bokchatten*. Själv har jag lärt mig en del om boksamtal genom Aidan Chambers böcker och genom att lyssna på Mervi Kalliainen på Melleruds bibliotek, när hon samtalat med ett gäng högstadiungdomar kring böcker.

Lägger vi för stor vikt vid faktasökning?

Jag gjorde en mycket enkel undersökning tillsammans med tre bibliotek för något år sedan om hur barn frågar. Det som slog mig mest var att det stora flertalet (flickor) frågade efter redan kända titlar. (*Sanning eller konsekvens* var den mest efterfrågade boken bland flickor.) Nästan inga frågor om hjälp att hitta en bra, rolig eller spännande bok. Varför? Är barn inte vana vid att kunna ställa en sådan fråga? Ger vi mer hjälp till de som söker fakta? Är det så vi ska och vill fördela våra resurser?

Svaret på den frågan kan givetvis bli olika. Det finns inget rätt svar och ingen vill väl ha en antingen eller debatt. Det är definitivt inte det jag är ute efter. Men, visst har lustläsandet lägre status än faktasökandet? Säg att jag har fel!

Notiser

Ska vi stimulera skrivandet så vi får fler författare?

Läsglädje skapar ibland skrivglädje, så det är kanske där vi ska sätta in stötarna. Några har prövat redan med gott resultat. Andra erbjuder läsecirklar och boksamtal på fritid. Hur vore det med ett bokcafé för slukarbarn? Någon som prövat? Där skulle de kunna träffa andra läsintresserade. För den här gruppen barn finns inga föreningar, inga bidrag. Så, hur gör vi biblioteket till en plats för lässugna barns fritidsgård?

Att barn och ungdomar har ett sug efter att skriva själva vet alla ni som ordnar skrivarläger och skrivarhelger. Jag har märkt behovet av att kunna publicera sig genom den mängd av texter som kommer in till *Barnens bibliotek*. Från andra håll hör jag att medelåldern på de, som skickar in bidrag till tidskrifter och hemsidor för skrivande på nätet är 19 år. Det här är ytterligare en sak, som jag funderar på när det gäller vår hemsida.

Ja, det finns massor att fundera kring när det gäller barns läsning och den näst intill obefintliga barnlitteraturdebatten. Vi barnbibliotekarier måste skapa oss ett eget utrymme för debatt kring litteratur. Ska vi försöka få igång något på *Barnens biblioteks* sidor? Den nordiska barnbibliotekarielistan är ett gott försök att få igång debatt, men ofta blir det mer praktiska frågor. Vad vi behöver är boksamtal oss emellan, så vi sedan styrkta kan boksamtala med barn och unga.

Barnens bibliotek på vår hemsida med adress <http://www.nfk.hb.se/lansbibl/> barnbibl har fått projekt pengar från Stiftelsen *Framtidens kultur*. Katarina Dorbell jobbar halvtid under 1 år med att försöka utveckla hemsidan vidare i samarbete med barn, barnbibliotekarier, författare m fl intresserade. *Bokjuryn* och *Lust att läsa* är knutna till hemsidan och fler projekt kommer t ex *Skrivarlust*. Katarina hoppas kunna chatta med barn och författare, svara på barns frågor och utveckla länklistora mer utifrån barns funderingar och frågor.

Hon tar tacksamt emot synpunkter på katarina.dorbell@boras.se tel 033-35 76 28

Bokjuryn har dragit igång och håller på t o m 15/4. Som vanligt finns all information och röstkort på *Barnens bibliotek* (adress se ovan). Tyvärr har adressen till *Barnens bibliotek* blivit fel i informationen om *Bokjuryn* i Barnboks katalogen.

Barnens första bok delas nu ut i hela regionen. Det rör sig om 16 000 böcker. För de som inte tidigare haft boken pågår uppbyggnadsarbetet. Catarina Kruusval har tackat ja till att skapa ett exlibris, en affisch samt en logga, som vi kan använda i barnbibliotekssammanhang. Tillsammans med boken kommer foldern *Att äga ett språk* att delas ut.

Arbete med att revidera *foldrarna kring barnlitteratur* som delas ut via BVC pågår. I arbetsgruppen ingår barnbibliotekarier och representanter för barnhälsovården. Ewa Kollberg håller i arbetet. Ewa vikarierar för Katarina under den tid hon är tjänstledig för att utveckla hemsidan.

Där världar möts – tre dagar kring barnkultur, en konferens i Borås där Regionbiblioteket var medarrangör, blev en succé med många deltagare och intressanta föreläsare. Utvärderingarna är mycket positiva och själva är vi arrangerer mycket nöjda. Man får ju sina favoriter och Mats Trondman är alltid en höjare, Eva Vestergren pratade mycket inspirerande om filmpedagogik och Lasse Dencik tänkvärt. Men roligast av allt var nog Ika Nords ”Regnbågsvals” med hjälp av 5 herrar (4 politiker och 1 bibliotekarie). Sällan har det väl skrattats så gott på en barnkulturkonferens. Ika själv var häpen och lycklig över succén. Avslutningen med hundratals barn på scenen som sjöng lämnade inte ett öga torrt. Vi får väl se om vi orkar med att ordna något sådant igen. Önskan och behovet finns. Inte år 2000 men kanske året därpå. Mer utförliga rapporter från årets konferens hittar ni på <http://www.nfk.hb.se/regbibl/dvm>

Fortbildningen för barnbibliotekarier (den sk Lingonbarn) har blivit uppdelad i enstaka kurser. Är du intresserad så besök Högskolans i Borås hemsida där kurserna annonseras http://www.hb.se/utbildning/kurser_vt00.htm

18-20 februari anordnas *Barnboks-mässa i Köpenhamn*. Regionbiblioteket planerar att ordna bussresa för barnkulturansvariga med mässan som en av anhalterna.

Världsbokdagen år 2000 flyttas till den 13 april eftersom den 23 april infaller på påskdagen. Förläggarföreningen fortsätter att dela ut en bok – i år troligen till årskurs 8. Spana efter <http://www.varldsbokdagen.se>

Ni lyssnar väl på *Barnkulturradion* i P1 var fjärde måndag 9.05 och 18.25. <http://www.sr.se/p1/program/barnkr>

Med barn som uppdragsgivare

»GUNNAR SÜDOW«

På resan från Göteborg till Borås, ännu en solig morgon denna vackra sista höst före millennieskiftet, läser jag i en liten broschyr om Bibliotekshögskolans nya utbildningsprogram. Där står det: "Välj mellan fyra olika inriktningar i ämnet biblioteks- och informationsvetenskap och forma din egen profil - det är grundtanken med den nya utbildningen inom biblioteks- och informationsvetenskap." Och några rader längre ner. "De sista studenterna det här *seklet*, blir de första på den nya grundutbildningen ..."

På min tid - då jag och de flesta andra BHS:are buggade oss igenom två år på skolan - på bokbordens sena 70-tal fanns det bara FoS eller FoF, får jag känslan av att det var lite mer laid back.

Jag passerar det gamla BHS - de tre små skolhusen - på väg till det nya pompösare, glassigare och framförallt större BHS. Jag skall prata med en företrädare för utbildningen i barnbiblioteksverksamhet - om det nu kan heta så i dagens värld. På min tid fanns det ett "barn-och skolbiblioteksblock" och lärarna hette Gunilla Borén och Lena Skoglund. Idag skall jag träffa Kerstin Rydsjö.

Nyorientering

För att återknyta till de fyra inriktningarna i utbildningen, som också kallas kollegier, så behandlas frågor som rör barn i alla fyra. Den tredje beskrivs så här: "Individens och grupperns interaktion med bibliotek och informationssystem". Där handlar "barnbiten" (om uttrycket tillåts) om att ha ett användarperspektiv på bibliotek eller, enklare uttryckt, om att se på biblioteket med barnets ögon.

Detta berättar Kerstin Rydsjö, efter det att hon hämtat mig nere i vestibulen och vi vindlat oss fram till hennes tjänsterum och slagit oss ner där. Och jag erkänner att jag inte är helt integrerad med språkbruket.

Men Kerstin är tålmodig. Hon har varit med och arbetat fram utbildningsplanen, och säger. - Det är en nyorientering. Det gamla BHS var ju en yrkesutbildning. Numer är det en ämnesutbildning, där du efter 60 poäng (kandidatnivå) kan fortsätta och bli magister eller t o m doktor i ämnet *Biblioteks- och informationsvetenskap*.

Idag går många utav eleverna till andra arbetsställen än traditionellt kommunbibliotek. Man går till kunskapsintensiva -media- och upplevelseföretag, eller bokbranschen, berättar Kerstin.

Från Solna till Borås

Självt gick hon ut dåvarande Statens biblioteksskola i Solna redan 1970 och via Nybro, Malmö (Rosengård), och Skellefteå, kom hon 1982 till Borås och en tjänst som chef för biblioteksverksamheten för barn i kommunen. Mest och bäst minns hon hur verksamheten spreds ut till förorterna och filialerna och de omfattande bokpratarkonferenserna, som genomfördes under hennes tid. Sen började hon bli mer och mer intresserad av skol- och utbildningsfrågor och var en tid 1:e skolbibliotekarie innan hon började på BHS 1993. Nu är hon universitetsadjunkt och hennes undervisningsdel är: Barn- och ungdomsperspektiv på folkbibliotekets verksamheter (barn/ungdom som informations-sökare, referensamtal med barn etc).

Användarperspektiv

Vad det handlar om är att anlägga användarperspektivet, berättar hon. I det här fallet är det barnens användarperspektiv som undersöks; vilka behov de har på bibliotek, som läsare och användare - vilka krav de ställer. Vad tycker barnen att ett bra bibliotek skall innehålla i form av böcker, verksamhet och andra medier. Och det kanske viktigaste: Hur möter och bemöter biblioteken dessa behov?

Detta får man fram genom att eleverna för samtalsintervjuer med barn och ungdomar om t ex deras läsvanor. Här är det gruppen 0 - 18 år som åsyftas. Kort och mycket bra uttryckt handlar det om barn som uppdragsgivare - och i ett vidare och större perspektiv: att visa barn respekt.

I FN:s barnkonvention står det ju, säger Kerstin, att barn har rätt att uttrycka sin mening i alla frågor, som rör dem själva. Det är det vi gör på den här kursen: Vi utforskar hur barn/ungdomar beskriver sina behov av information, kultur och kommunikation.

Och vi pratar en stund om vuxnas ofta skepsis att ta in barn i beslutsprocesser, och funderar på hur ett bibliotek skulle se ut, ett bibliotek som var inrett och format precis efter deras önskemål och vilja. Jag frågade efter bra exempel på detta här

i regionen, men Kerstin kan inte komma på något. Det vore väl ett projekt att genomföra så gott som något, i denna projektens förlovade tid!

Egen forskning

Kerstin Ryd sjö håller också på med egen forskning - en intervjuundersökning om barn och deras mediaanvändning. Här är det hela spektrat det handlar om, alltifrån böcker, tidskrifter, TV till datorer, Internet och allehanda dator- och interaktiva spel. Och helt riktigt - innan man som vuxen kan anlägga åsikter om förfläckning och missutnyttjande av medier hos de unga så måste man ju veta hur de används och i vilken omfattning. Där har Kerstin funnit att barn/ungdomar använder dem för att lära sig saker, de väcker nya tankar och är nöjes- och lustbetonade.

Efter den stora biblioteksbranden i Linköping, så intervjuades barn och ungdomar i ett forskningsprojekt om bibliotekets betydelse och man fann då att biblioteket är mycket viktigt för dagens unga, i synnerhet som mötesplats och fristad i en snurrad omvärld.

Med den vetenskapen borde ju självklart varje barnavdelning på våra svenska folkbibliotek vara utformade efter kunskap om barn och om barns behov - men så är väl inte fallet tyvärr, avrundar Kerstin.

- Vem konstruerar en speciellt anpassad barnkatalog, exempelvis?

Samtid och framtid

Avslutningsvis berättar Kerstin och hennes lärarkollega Anette Eliasson om den fortbildning för barnbibliotekarier som skall börja vårterminen 2000 genom deras och BHS:s försorg. Den är kallad *Samtid och framtid - aspekter på barnbibliotek* och har som utgångspunkt barns och ungas villkor i samtiden och hur förändringar som påverkar de unga speglas i barnbiblioteket.

Kursen innehåller tre 5-poängskurser och den första heter just *Barn som uppdragsgivare*. Och det är bara att hoppas att många kommer att söka, och att kursen många gånger kommer att upprepas, för barn behöver goda talesmän och företrädare - såna som Kerstin Ryd sjö.

FOTO: CHRISTER HALLGREN

Honungsfågel och skolbiblioteksutbildning

eller

*Vad Erikssons honungsfågel kan ha med **lärande** att göra*

»MALIN KOLDENIUS«

Jag har just flyttat till Vänersborg och håller på att lära mig min nya stad. En av de första promenaderna gick till Skräckleparken, som ligger vid Vänerens sydligaste strand. I parken fann jag ett anslag som berättade om Axel Wilhelm Eriksson från Vänersborg, som i mitten på 1800-talet reste till Namibia. Han var bl a jägare och sköt strutsar och andra fåglar och djur. Han donerade ett stort antal fåglar till sin hemstad och de finns att se på Älvsborgs Läns Museum. Det är en riktigt äventyrlig historia och för ett par veckor sedan berättades den i tidningen, därför att det snart ska ges ut en bok om Axel Erikssons liv. Jag tänkte på att det blir en bra bok att ha både i skrift och tal för biblioteket i Vänersborg och för andra folkbibliotek i Västra Götaland. Litteraturtjänst i Regionens Hus, Högskolebiblioteket i Vänersborg och gymnasieskolans bibliotek kommer att ha den, kanske också skolbiblioteken på hög- och mellanstadiet? Detta är ju självklarheter - att man skaffar litteratur och artiklar om hembygden, sin kommun, sitt område, sin region. På alla bibliotek finns särskilda samlingar med litteratur om den egna trakten och historien.

... och sanden ropade

Men så hände det att jag såg en teaterföreställning i Trollhättan. Det var en nyskriven pjäs av Henning Mankell med titeln ...och sanden ropade. Den handlar om en liten pojke, som i slutet av

1800-talet kom till en bondgård i Skåne. Han hade hittats i en låda och var troligen den ende överlevande i en by som plundrats. En svensk man hittade honom, tog honom med sig och lämnade honom på gården och betalade för hans uppehälle. Pjäsen berättar insiktsfullt, medkännande och poetiskt om hur det måste ha känts för en liten människa att komma många tusen mil från sin by och land och försöka bli hemmastadd. Att sätta träskor på sina bara fötter, att inte förstå ett ord, att så småningom lära sig både ord och sko men ändå inte kunna förstå. Att längta och lyssna efter helt andra saker än de närvarande - gyllene sand i stället för svart mylla.

Hur tänkte de?

Det var en tänkvärd och sorglig föreställning med verklighetsbakgrund. Jag tänkte på alla dem som kommer till oss från andra länder och som bär andra och ofta svåra verkligheter med sig. Jag tänkte på språk och tänkande och lärande, på kulturers olika synsätt, på familjemönster. Jag blev nyfiken på mannen, som tog hem pojken från Afrika, hur tänkte han? Hur tänkte bondefamiljen - utom att tjäna pengar? Hur tänkte grannarna? Och hur tänkte pojken - på sin situation både hemma och här? Jag tänkte på hur det var att på denna tid färdas från Sverige till Afrika och omvänt. Jag tänkte på slaveri och plundring av afrikanska byar. Jag tänkte på hela kolonialismens historia, på Sveriges historia, Europas historia. Det var en bra uppsättning med skickliga skå-

despelare. Det var ett mycket fysiskt sceneri och en flexibel men enkel scenografi. Salongen var bara fylld till hälften den här lördagskvällen. Flera veckor efteråt läser jag skylten i parken och letar fram artikeln i ELA (Elfsborgs Län Allehanda). Då kommer jag på det. Axel Erikssons liv i Namibia, hans uppstoppade fåglar på museet - det har med lärande att göra! Det har med skolbibliotek att göra. Och med kultur i skolan!

Tänk om de vetat!

Tänk om elever i Vänersborg, en klass eller en hel skola hade arbetat med detta! Tänk om de vetat om att det skulle komma en teaterpjäs från Riksteatern med den här anknypningen till Trollhättan. Tänk om ämnet eller utgångspunkten varit att ta reda på så mycket som möjligt om Axel Eriksson. Hur kom det sig att han reste till Afrika? Vad gjorde han där? Vad gjorde alla andra européer där? Hur såg det ut? Hur tog de sig dit? Vilka språk talade de, hur hade de lärt sig? Allt detta hade eleverna kunnat fråga sig. De skulle kunna arbeta med Sverige och Afrika både då och nu. Vilken syn har vi på länder och folk i Afrika? Lärare och andra, som t ex författaren till boken om Axel Eriksson kunde föreläsa. Eleverna kunde använda uppslagsböcker, databaser, artiklar, litteratur. De kan undersöka, söka information och fakta, de kan tänka, fråga, känna och fundera. De kan ha lärare i många ämnen och bibliotekarien i skolan som handledare och

stöd. Och förutom att se en teaterföreställning kan de träffa dramatikern, regissören, scenografen och skådespelarna. Ett exempel på det föreslagna ämnet social kompetens. De kan också e-posta till Namibia och få kontakt med elever där - de läser om Axel Eriksson i sina läroböcker idag. Vad kan det stå om honom, i deras böcker? Vad hände honom och hans familj? Han hade en son, som blev en berömd konstnär. Vad hände honom?

En hel värld blir belyst

Utifrån en enda persons liv kan en hel värld bli belyst, flera ämnen finnas med och integreras. Just nu pågår en kurs på och med lärarutbildningen i Göteborg tillsammans med Regionbiblioteket och Skolbibliotekscentralen/GRUtbildning. Vi lär och studerar och diskuterar lärande ur flera aspekter. 26 personer från hela regionen håller på att lära sig om skolbibliotek kopplat till elevers lärande och det egna lärandet. Det ger oss möjlighet att tänka och arbeta annorlunda. En utgångspunkt som att studera Axel Erikssons liv, är ett exempel på hur elever, lärare och bibliotekariéer kan arbeta med skolbiblioteket som bas. Så skulle det kunna se ut. Så kommer det att se ut! Så ser det ut! Allt mer! Och teatersalongen skulle vara full!

FOTO: OLA ERIKSSON,
ÄLVSBORGS LÄNS MUSEUM

Allas barnbarn

Läs 2000 och Läs rörelsen

- pågående och kommande nationella läsfrämjande projekt

»EWA KOLLBERG«

Det sjuder av entusiasm och vilja att lyfta fram de goda krafterna för att främja läsning på alla nivåer och för alla målgrupper i vårt land! Lokalt och regionalt pågår mycket spännande arbete som ibland låter tala om sig men mer ofta sker i det tysta. Tre projekt eller snarare "rörelser", som kommer att märkas under kommande år är Allas barnbarn, Läs 2000 och Läs rörelsen. Den sistnämnda ger - säkert högst medvetet! - associationer till gamla tiders väckelserörelser. Här följer en kort orientering.

Allas barnbarn

I vår regi pågår detta projekt i Mölndal, Tanum och Älvstrandens bibliotek i Göteborg. Barnbibliotekens ambition är förstås att nå ut till alla barn med sin verksamhet. För att lyckas med detta samarbetar man med alla vuxna - föräldrar och personal - som kommer i kontakt med barn. Här är också mor- och farföräldrar en viktig resurs! Många äldre har i större utsträckning än föräldrarna tid att berätta och läsa böcker för sina barnbarn och de utgör också en viktig länk till det förflutna. De kan berätta om egna barndomsminnen och också om hur det var när barnens föräldrar var barn. Kanske också mor- och farföräldrar står lite vid sidan av den vanliga vardagsstressen och har mer tid för de viktiga samtalen - dvs prata med och lyssna på sina barnbarn.

Det treåriga projektet, *Allas barnbarn*, som har stöd av Allmänna arvsfonden, vill aktivt uppmantra den äldre generationen att ta del av barnlitteraturen så att de kan förmedla den - inte bara till sina egna barnbarn utan också till andras barnbarn, dvs allas barnbarn. Genom att t ex i studiecirkelform få mer kunskap om barnlitteratur och metodik för berättande och högläsning för barn i grupp kan man också få lust och inspiration att dela med sig i kontakt med barn i förskola och förskoleklasser. Målsättningen är att hos barnen

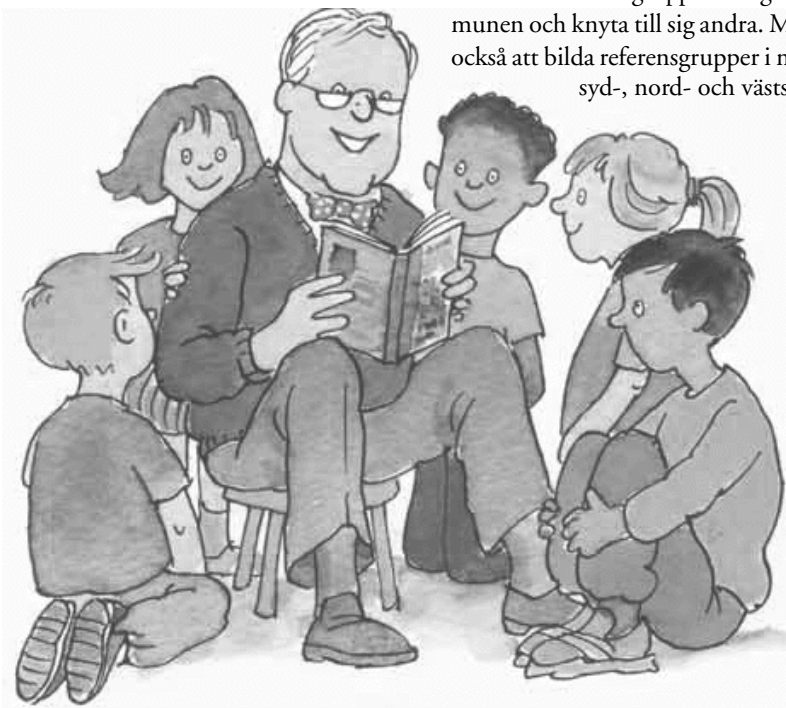
- skapa intresse för läsning av böcker
 - påverka språkutveckling
 - stimulera till språklig kommunikation
- och att för barn och vuxna
- skapa möjligheter till generationsmöten
 - initiera möten med olika kulturer för utbyte av sagor, sägner och berättelser

Projektledare är Signe Idehaag från Sveriges Pensionärsförbund (SPF) och i den centrala projektgruppen ingår också Pensionärernas riksförbund (PRO). En bok för alla och Barnbarnens kulturfond med Bertil Widerberg. Gunnar Arvidsson från Läslustan i TV är inspiratör. Bibliotek i sju pilotkommuner i landet utgör en viktig resurs och lokala projektgrupper med barnbibliotekariéer som projektledare finns i vår region i Mölndal, Tanum och Älvstrandens bibliotek i Göteborg men också i Enköping, Härnösand, Södertälje och Umeå.

>>

Barnbibliotekarier i Mölndal, Tanum och Älvstranden har bl a samarbetat kring en trevlig gemensam dag för alla "sina" pensionärer på Göteborgs konstmuseum i oktober. Anne Pettersson ombads visa den unika utställningen *Bokvägen till Bildriket* om klassiska och moderna barnboksillustrationer i original. Efter lunch med utbyte av erfarenheter om planer för fortsatt arbete i de olika kommunerna föreläste Ingvar Lundberg, som är språkforskare och professor i psykologi "Om konsten att läsa i konsten". Han talade varmt och engagerat om vikten av att börja tidigt och att språket och därmed lust till böcker och läsning bara kan utvecklas i ett nära samspel med en avhållen vuxen. Han framhöll också bibliotekens och bibliotekariernas viktiga roll. Vi kände oss alla efter denna dag mycket upplyftade och än mer övertygade om vårt meningsfulla samarbete i projektet.

Pensionärer är i sanning ingen ny målgrupp för biblioteken – men utgör i detta avseende en mycket trevlig resurs i vår strävan att nå ut till alla barn med barnlitteraturen! Vi bibliotekarier arbetar nu vidare med att informera och entusiasmera alla pensionärsgupper lokalt.

Många förskolor och förskoleklasser har hört av sig för att få en egen "morfar Nisse" eller "mormor Britta" som regelbunden gäst. I samarbete med studieförbunden kommer det att bli studiecirklar under våren i våra kommuner. Mölndal inbjuder för tredje året till *Barnbarnens sagostund* lördagen före jul och också en bokpratarkväll för bl a mor- och farföräldrar *Julkappstips med glögg och pepparkakor*.

LÄS 2000! – läsfrämjandenät, kunskapsbank och läskampanj
Från en inspirerande konferens i Stockholm 99-11-15 med deltagare från hela landet har jag inhämtat följande:

Läs 2000 är ett läsfrämjande projekt som ska få det att sjuda av aktiviteter i landet på förskolor, skolor och bibliotek. Initiativtagare är ingen mindre än Lennart Helsing och Svenska barnboks-institutet. Lennart Helsing har funnit att det finns många läsfrämjande eldsjälar ute i landet, men de behöver stöd av varandra och de behöver backas upp.

Läs 2000 vill knyta samman läsfrämjare i alla kommuner. Målet är ett nätverk med minst en barnbibliotekarie, förskollärare och lärare i varje kommun. Dessa ska bilda en grupp i den egna kommunen och knyta till sig andra. Målet är också att bilda referensgrupper i mellansyd-, nord- och västsverige.

Läs 2000 vill inspirera till nya läsprojekt i förskola och skola i samverkan med biblioteken. Man vill också synliggöra för en större grupp människor alla bra läsprojekt, som redan pågår. En stor manifestation för barn- och ungdomsboken kommer att äga rum vecka 46. Barnboks-institutet ska på sin webbsida samla information om läsprojekt, idéer och kontaktpersoner. Där ska växa fram en kunskapsbank om hur man lockar barn och ungdomar att läsa. Projektledare är litteraturpedagog Inger Norberg på SBI. *Läs 2000* kommer att samarbeta med *Läs-rörelsen!*

Läs-rörelsen

Med start hösten 2000 och ett år framåt genomförs den landsomfattande *Läs-rörelsen*. Avstampet blir på Bok & Biblioteksmässan. *Läs-rörelsen* kommer att bygga vidare på mycket av det som redan görs av läsfrämjande åtgärder men kommer också att arbeta på nya sätt och på många arenor.

Bengt Westerberg är ordförande och kampanjledare är Elisabet Reslegård, som har erfarenhet från Dyslexi- och Psykekampanjerna. Vidare ingår bl a Siv Hågård, Tina Lindemalm och Kerstin Lööv, som är redaktör för tidningen *Skolledaren* och ursprunglig idégivare. Till *Läs-rörelsen* har ett *Läsråd* knutits med Marianne von Baumgarten, Bertil Falck, Ann-Britt Grünwald, Göran Hägg, Bodil Malmsten, Bo Strömstedt, Bertil Widerberg, Claire Wikholm och många fler.

Man kommer att samarbeta med Barnboks-institutet, Förläggarföreningen, Svenska kyrkan, Riksteatern, Bokhandlarföreningen och förstås läns- och folkbiblioteken. Om ungefär ett år är det dags att dra igång denna kampanj, som har hela Sverige som målgrupp!

Mer att läsa om *Allas barnbarn* på Mölndals stadsbiblioteks hemsida www.molndal.se/bibl samt om *Läs 2000* på www.sbi.kb.se/las2000

Norrby Öppna förskola:

Sesam - öppna dig!

»KERSTIN LORENTZ«

Norrby kommun del i Borås har en befolkning, som till mycket stor del består av invandrare; närmare bestämt 55%. Inte mindre än 24 språkgrupper är företrädare i området. Här finns människor från Somalia, Kosovo, Vietnam ...

Kersti Ingeborn, som är ansvarig för kulturen i kommunalen, berättar om satsningar, som görs för att nå ut till alla grupper. Biblioteket till exempel har mycket generösa öppettider, "nästan dygnet runt"!

Den öppna förskolan startades för att nå de barn, som inte finns i den reguljära barnomsorgen och förskolan har en väl genomtänkt målformulering med ledord som föräldrastöd, språk, samhälle och kultur, pedagogiskt arbete samt nyttjande av olika professioner. Verksamheten vänder sig till barn upp till 5 år och deras föräldrar. Förskolan blir en mötesplats för barn och vuxna. För de vuxna, som varje vecka går till undervisning i Svenska för invandrare, SFI, blir förskolan en mötesplats, som ger en utomordentlig möjlighet till att på ett avspänt sätt praktisera kunskaperna från undervisningen.

Lokalerna, som ligger på Norrby Tvärgata 20, är inte stora men väl disponerade och mycket trevliga och välkommande. Precis som personalen: professionella och engagerade i sin uppgift!

Här gäller det teamwork mellan tre yrkesgrupper: Anna-Karin Albertsson är bibliotekarie, Anne-Christine Andelius är socionom och Lisbeth Petersson är förskollärare.

Personalen har till sitt förfogande sedvanliga redskap för verksamheten: böcker på olika språk, leksaker, pedagogiska hjälpmedel. I lokalen ser man bokstäver i olika former och funktioner. Men det finns också läsning för de vuxna: Borås tidning, ICA-kuriren, Vi föräldrar m m.

Hemkänsla

Förskolan är öppen måndag, onsdag och fredag, samtliga dagar på förmiddagen men på onsdagar även på eftermiddagen. Tiderna verkar fungera bra och det kommer i genomsnitt 15 gäster varav invandrarna utgör cirka 90%. Det är mestadels kvinnor, som kommer med sina barn men vid mitt besök kom en iransk man med sin son för att hämta sonens 4-årsbok samt att få information om verksamheten. Han passade samtidigt på att låna böcker. Jag fick definitivt en stark känsla av ett hem, vilket det trevliga köket kanske starkt bidrog till. I köket samlas man varje fredag för att äta frukost. Ett exempel på verksamhet är den språkgrupp med föräldrar och barn, som samlas 6 gånger för att under "ordnade former" träna svenska. Detta är basverksamheten. Men man vidgar på olika sätt cirkarna.

En bestämd dag kommer Musikskolan, en annan dag en resursperson, som kan vara tandhygienist eller speciallärare. Besökarna erbjuds även att gå på teater. En ytterligare vidgning av cirkarna är erbjudandet om hembesök. Anna-Karin besöker barnfamiljer i området och erbjuder sina tjänster. Då har hon med sig barnböcker och berättar om verksamheten. I invandrarfamiljer ligger följaktligen tonvikten på att informera om aktiv språkträning på svenska. Denna verksamhet planeras i samarbete med Barnavårdscentralen.

Förtroende är nyckelordet

Det är märkbart att personalen finns till hands för alla, och att de tre olika kompetenserna har bidragit till att verksamheten är så bra och genomtänkt. *Förtroende* är nyckelordet i arbetet och det handlar mycket om att *fånga tillfället* när det gäller att nå och aktivera människorna. Till pågående läsår har Norrby kommun del erhållit medel från Skolverket till ett kompetensutvecklingsprojekt som heter *Språket lyfter Norrby*. Kort innebär det att all personal med pedagogiska arbetsuppgifter skall ges möjlighet till att utveckla sin undervisning. Grunden i projektet är en föreläsningsserie. Det finns säkert anledning att återkomma till detta projekt i ett senare nummer av *Framsidan*.

Bibliotek för **alla** barn

Ur bibliotekslagen:

Folk- och skolbibliotek skall ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter bl a genom att erbjuda litteratur på andra språk än svenska och i former särskilt anpassade till dessa gruppers behov. (§ 8)

Folk- och skolbibliotek skall ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar genom att erbjuda böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till deras behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning. (§ 9)

»EDA EKENDAHL«

Ett grundläggande mål för biblioteksverksamheten har varit att nå alla människor. Speciellt har människor med särskilda behov, med handikapp, med funktionshinder uppmärksammats och biblioteken har satsat på att ha anpassade medier - lättlästa böcker, talböcker, videogram för döva, taktila böcker, interfolierade böcker m m - för dessa grupper. Genom att samarbeta med andra verksamheter t ex barnhälsovården, förskolan, skolan och socialtjänsten samt genom att aktivt delta i olika kampanjer och projekt såsom dyslexikampanjen och utbildningen av läsombud inom omsorgsverksamheten, har man försökt att föra ut kunskapen om bibliotekens utbud.

Barnbibliotekarierna i Bohus län har arbetat för att barn med funktionshinder skall få en god biblioteksservice med medier som utvecklar språk, fantasi och intellekt och de har riktat sig till läs-handikappade barn, deras föräldrar och vårdare. De kallar denna del av barnbiblioteksverksamheten för *Äppelbiblioteket*. Här samlas också medier om olika funktionshinder.

I Skaraborg har man sedan 1980-talet arbetat med uppsökande information om läsning och litteratur till personer med utvecklingsstörning och till personal inom omsorgen. Åren 1996-1999 genomfördes projektet *Livskvalitet och Läslust*, där syftet var att anpassa bibliotekets utbud och utveckla servicen till personer med utvecklingsstörning samt att särskilt pröva IT som en möjlighet

för denna grupp. Man har också utbildat läsombud bland omsorgspersonal för att öka medvetenheten om kulturens och läsningens betydelse för livskvaliteten bland personer med utvecklingsstörning och tydliggöra personalens uppgifter i detta sammanhang. Projektet har byggt på att alla personalkategorier kring personer med utvecklingsstörning samarbetar.

I Älvsborg har man gjort breda utbildningsinsatser över professionsgränserna för att på bästa sätt tillgodose funktionshindrade personers behov av kultur, litteratur och information. Ett led i detta arbete är också skapandet av handikappdatabasen ÄLVA.

Detta är sett ur bibliotekens synvinkel, men hur ser det ut från andra sidan? Hur ser det ut från målgruppens synvinkel? Är biblioteket tillgängligt för alla barn?

Jag frågade Kerstin Frii, som arbetat med att göra kulturen tillgänglig för barn med funktionshinder. Kerstin, som är kulturrenolog och mamma till en pojke med Downs syndrom, har en bred erfarenhet av film, litteratur och bibliotek. Hon arbetar för tillfället med att barn med utvecklingsstörning skall bli delaktiga i barnkulturen och då speciellt få uppleva film.

Kerstins dröm är ett bibliotek som mötesplats för alla barn. Att kunna gå med sitt barn dit "vanliga" människor går och bli bemött på ett "vanligt" sätt. Har man ett barn med funktionshinder ställs det ofta så stora krav, säger Kerstin. Man skall vara insatt i pedagogiska hjälpme-

del och använda dem för att stimulera och lära sitt barn.

Biblioteket är en neutral plats där man skulle kunna njuta och slappna av. Biblioteket är också ett ställe där olika barn skulle kunna träffas och känna delaktighet. För, fortsätter Kerstin, i mötet med barn med funktionshinder utvecklas man!

Men för att mötet skall bli riktigt bra behövs det ibland särskilda lösningar. Äppelhyllorna är en bra början. Kanske skulle man kunna inreda en avskild hörna eller ett litet rum speciellt för barn med multihandikapp. Och något som Kerstin särskilt tryckte på var bemötandet. Tala till barnet - inte om det! Kanske kan bibliotekspersonalen lära sig lite teckenstöd för att bättre göra sig förstådd. Kanske skulle man kunna märka information med piktogram. Kanske kunde personalen lära sig lite mer om olika funktionshinder.

Det skulle kunna göras en del - kanske i det ordinarie kvalitetsarbetet. Vi har åtskilliga lagar och konventioner där vi skulle få stöd i vårt arbete. Och framför allt skulle vi samarbeta än mer än vad vi redan gör.

Det är en fråga om synsätt, sa Kerstin. Vilken människosyn vi har. Och där betyder faktiskt det något vilka ord vi använder. Handikapp blir lätt en egenskap medan funktionshinder är något som kan avhjälpas. Funktionshinder är miljon inte människan! Ingen är sitt handikapp, man har andra egenskaper också. Definiera inte människan genom handikappet, avslutade Kerstin.

Dalsland

På vår rundresa i Västra Götaland har vi nu kommit fram till Dalsland - detta "Sverige i miniatyr", som Malin Koldenius så målande beskriver i sin artikel nedan. Som våra kommunbibliotek redan vet, har vi inrättat ett faddersystem på Regionbiblioteket, där regionens samtliga kommuner är fördelade på våra konsulenter. Avsikten är att underlätta kontakterna mellan oss och kommunerna i vår stora region. I varje fadders uppgift ligger bl a att vara den, som skaffar sig den djupaste kunskapen om "sina" kommuner. Malins fadderkommuner i Dalsland är Dals Ed, Färgelanda, Mellerud och Åmål. Lena Skoglund står fadder för Bengtsfors.

Vi hade tänkt att i detta nummer också ha med lokala rapporter direkt från kommunbiblioteken i Dalsland, men till vår pressläggning hade det bara kommit in material från Färgelanda. Därför samlar vi nu istället ihop artiklar från hela Dalsland + Sotenäs i norra Bohuslän och lägger som en lös bilaga till nästa nummer av *Framsidan*. Red

»MALIN KOLDENIUS«

Dalsland - detta vackra landskap! Det sävliga åker- och bondelandet, kantat av Vänerns klippor och stränder, som sträcker sig längs järnväg och riksväg 45 och gör dess sträckning så trist och livsfarlig, möter man som tåg- och bilresenär. Men byt bara tåg i Öxnered och åk mot Norge eller ta vägen mot Dals-Ed, Färgelanda, Bengtsfors eller Häverud så får du se något helt annat!

Stig t ex av tåget i Dals-Ed en morgon i mitten av april när grådiset omsvept dig i Göteborg eller Skara. Då kan det mycket väl ha snöat i Dals-Ed och du befinner dig på en av skönaste platser du sett från en järnvägsstation med vidsträckt utsikt över Stora Le.

Sedan är det fagert och vilt och skogigt, storslaget precis som vi sett i filmen om Ronja Rövardotter. Djupa skogar, vilda forsar och fjäll - där finns säkert vittror - milda tun och små stugor, som inte alla är bebodda.

Här är det kris. Säger man. Det är hög arbetslöshet, det är ett mål 2-område enligt EU. Utbildningsnivån är låg. Kommunerna sparar ännu och man tycker att man är liksom på fel sida, på bortsidan - eller så brutalt som Elin uttryckte det i en film om Åmål. Och ändå vill vi gärna kalla vår sida "Framsidan". Och Dalsland är en del av den. Hur ska vi arbeta för att Dalsland ska känna sig vara på framsidan?

Olika möten

Det är inte riktigt den fråga jag ställer när jag möter "mina" kommuner i Dalsland - men det är innebörden den. Vad kan Regionbiblioteket göra för er, tillsammans med er? Hur ser invånarna på biblioteket i kommunerna?

Jag brukar fråga den första jag möter: Var ligger biblioteket? Och det vet de i Färgelanda, Dals Ed, Åmål och Mellerud. De vet precis och visar mig vänligt vägen dit. Så möts vi, de som arbetar på biblioteket och jag, som ska vara deras kontakt till Regionbiblioteket. Lite olika är mötena och det säger en del om bibliotekets anda och struktur. Raskt får man en bild av bibliotek, som strävar att uppfylla de mål, som finns. Några brottas med nedskärningar, andra har klarat sig lindrigare undan. Någon har det ganska bra, har personal och genomtänkt verksamhet, hus och ro, relativ ro. Jag tycker att biblioteken farit illa under de senaste 10 - 15 åren. Det märks verkligen att man fått skära ner. Man uttrycker det också: Tänk, när vi hade en heltids barnbibliotekarie! Då kom alla förskolor och alla barn och föräldrar hit - det var tider det!

Nya krav

Men nu är det andra tider. Nu är det skolornas elever, som använder biblioteken och de studerande i de nya utbildningarna. Det är nya gymnasie-skolor, KOMVUX och Kunskapslyftet, det är distansstuderande både på högskola och

gymnasienivå. Det är anställda i företag, som förkovrar sig i olika ämnen. Det är mycket annorlunda än tidigare. De studerande av alla kategorier har nya krav. Några behöver mycket vägledning och alla vill ha kurslitteratur och många också stöd och undervisning i informationssökning på ett sätt som är alldeles nytt.

De som inte kommer är de, som inte studerar, mellangenerationerna, som har arbete och som arbetar så mycket att de inte har tid att gå till biblioteket. De minsta har antingen stressade föräldrar eller för lite personal på dagis. De får allt färre böcker lästa för sig. De senaste siffrorna visar att 3-7-åringar ägnar 15 min om dagen åt läsning mot 17 min alldeles härom året. Andra som inte har tid är också de, som beslutar om bibliotek och som därför inte ser vilka, som är där och vilka helt nya krav som ställs på biblioteken idag.

De andra, de som kommer, är ofta av utländsk härkomst eller har inte tillräcklig utbildning och de kräver uppmärksamhet och service. Det försöker biblioteken att ge med minskande resurser. Det finns ett uppdrag, som biblioteken försöker att tillgodose: Att ge de yngsta tillgång till och kunskap om böcker och bibliotek. Och man vet att de gamla och sjuka sitter och väntar på besök för att få en bok eller talbok. Detta samtidigt som pigga pensionärer står och väntar på att få släktforska, läsa tidningar eller få tips på en bra bok.

Glädje och frustration

Jag tror att det ser ganska lika ut i alla "mina" kommuner. Både glädje och frustration, både gott arbete och undran om det är rätt saker man gör. Den frågan ställs överallt, där nedskärningar skett och sker. Där kommunen satsar på medborgarkontor, IT och kunskapscentrum och RIV antingen i samarbete med eller utan minsta kontakt med biblioteket på orten.

Jag har många frågor efter mina besök. Varför är det så sällan biblioteken finns med i kommunens planering? Även om de varit med ett tag så har de sen hamnat utanför. Varför är bibliotekens arbete inte känt i kommunen, bland politiker, IT-ansvariga, skolfolk och andra? Varför är bibliotekens verksamhet så osynlig? I Dalsland visste de svaret, när jag frågade var biblioteket finns, men vet de vad som finns där? Det är som om det finns ett glapp mellan bibliotek och politiker, mellan bibliotek och skola, mellan bibliotek och bibliotek. Jag tror att det är en viktig iakttagelse. Jag tror att det är förödande för resurser och verksamhet.

Hoppfullt arbete

Ibland är de här glappen stora som helvetesgapet, det som Ronja och Birk hoppade över. Det är inte lätt att göra det hoppet, att överbrygga klyftorna, men det går! Ett exempel på ett sådant hoppfullt arbete pågår i Dals-Ed. Där arbetar bibliotek och skola på ett program om barns och ungas lärande. Det ska omfatta alla barn och unga från 0 - 20 år. Biblioteket är viktigt i diskussionen. Gymnasieskolan, som håller på med fortbildning om problembaserat lärande är viktig i processen, för att inte tala om grundskolan. Jag träffade förvaltningschefen häromdagen och han försäkrade mig om att arbetet med att formulera en strategisk plan för barns lärande i Dals-Eds kommun är i full gång. Från Färgelanda skriver Birgitta Mohtén-Andersson att trots utflyttningshot och nedskärningar så fungerar biblioteksverksamheten väl, samarbetsklimatet är gott och man har både turistbyrå och konsumentvägledning i biblioteket. Bibliotekets personal värnar om basverksamheten och noterar att utlåningen av skönlitteratur stigit ordentligt de senaste åren.

Ett brett band över gapet

Det allra senaste, som hänt är att alla Dalslands kommuner utom Bengtsfors bestämt sig för att anta budet om SUNET. Man har gemensamt bestämt sig för att lägga Dalsland på framsidan. Kommunerna ska också delta i projektet kring distansutbildning och bibliotek, det som kallas BILL - Biblioteket I det Livslånga Lärandet. Det är ett brett band, som spänns över gapet! Fler exempel finns och jag hoppas fler har lust att berätta om allt intressant och hoppfullt som görs! Jag tror att vi i regionen kan göra mycket tillsammans för att verkligen ska känna oss vara på framsidan. Vi behöver delge varandra och andra våra erfarenheter och brygga över alla de här gapen, så att vi vet vad man gör i grannkommunen eller i skolan eller på kunskapscentrum eller i kommunhuset och att de vet vad vi gör!

Dalslands manifestation för det skrivna ordet

Dalslands skivrarförening

Tommy Löfgren i Norebyn, som till yrket är frilandsjournalist, tog för tre år sedan initiativ till Dalslands skivrarförening. Idag består föreningen av ett 40-tal skribenter som är fördelade på lokala skrivargrupper i Ed, Bengtsfors, Mellerud och Åmål.

En av föreningens växande uppgifter är att ge ut tidskriften *Dalpenman*. Den har i höst kommit ut med sitt tredje nummer.

Föreningen för Dalslandslitteratur

Under våren bildades en ny ideell förening för alla som "läser, skriver, samlar, köper, säljer, ger ut, lånar ut eller är intresserad av litteratur i största allmänhet." Den heter *Föreningen för Dalslandslitteratur*.

Föreningens syfte är att stödja litteratur med anknytning till Dalsland, genom att bli de dalsländska författarna mer kända, både lokalt och i resten av landet. I medlemskapet ingår tidskriften *Korpgluggen* som ges ut fyra gånger per år, inbjudningar till arrangemang samt från och med år 2000 en åsbok. Föreningen har sitt säte på Stenebyskolan.

Nu väntar vi bara på en litteraturförening i Bohuslän också!

Nr 1 Mars 1999 Årg		Dalsländsk litteraturtidskrift	
Dalpenman 			
Medverkande:			
2	Margaretha Ednell, Dals-Rostock	19	Eva Mild, Dals-Ed
3	Maria Rygaard, Dals-Länged	20	Annika Andersson, Åmål
4	Olof Garbrieli, Åmål	21	Jan Lorentsson, Bengtsfors
5	R Ingemar Eriksson, Rännelanda	22	Maria Palm, Mellerud
6	Inger Wennergren, Åmål	23	Karin Lindell, Åmål
7	Karl-Erik Andersson, Dals-Ed	24	Gullvi Wilhelmsson, Bengtsfors
8	Curt Andersson, Dals-Ed	26	Marianne Tufvesson, Dals-Länged
9	Gerd Lindblom, Dals-Ed	27	Boel Löfgren, Dals-Länged
10	Gunilla Rubbestad, Mellerud	28	Alf Olsson, Bengtsfors
11	Helena Andersson, Mellerud	31	Leif P Mossberg, Vänersborg
12	Gunilla Dybvik, Dals-Ed	32	Carl-Gustaf Wikstrand, Dals-Ed
13	Rune I Bohlin, Mellerud	35	Tommy Löfgren, Dals-Länged
14	Berit Fjellman, Torrskog	39	Thomas Andersson, Bengtsfors
16	Maria Forsberg Blomgren, Bäckefors	40	arne engkvist, Goteborg
Ansvarig utgivare: Jan Lorentsson			
Redaktion: Karl-Erik Andersson, R Ingemar Eriksson, Kersti Yula			
Redaktionens adress: R Ingemar Eriksson, Hårslätt 8, 450 63 HÖGSÅTER			
E-mail: ingemar.eriksson@mbox 301 swipnet.se			
Dalpenman är medlemstidskrift för Dalslands Skivrarförening			

Stenebyskolans bibliotek

- högskolebibliotek och glesbygdofilial

»LENA GRÖNLUND« BIBLIOTEKARIE STENEBYSKOLAN

Stenebyskolan i Dals Långed är en konsthantverksskola som bedriver utbildningar i möbelsnickeri och trähantverk, konstsmide och metallhantverk, vävning, maskinstickning, ateljésömnad och skinnhantverk. Fr o m höstterminen år 2000 kommer 70 av utbildningsplatserna att vara 3-åriga högskoleutbildningar i konsthantverk och design med Göteborgs universitet som huvudman.

Samarbete

Vägen dit har varit full av gropar och grindar. Vilken hemslöjdsutbildning som helst kan ju inte få kalla sig högskola. Högskoleverket ställer bl a krav på utbildningskvalitet, internationella kontakter och - bibliotek. Stenebyskolans bibliotek var inte mycket att skryta med omkring 1996, då man började arbeta på allvar med högskoleplanerna. Därför startades ett samarbete med Bengtsfors kommunbibliotek, som hade ett filialbibliotek i Dals Långed - inte så mycket att skryta med det heller!

Efter en del utredande bestämde man sig för att söka projektpengar för ett integrerat högskole- och folkbibliotek. Planerna skulle i alla fall inte stupa på biblioteket. Stenebyskolans bibliotek skulle ha samma standard som ett högskolebibliotek, vare sig det blev högskola eller inte. När man ändå höll på att bygga så ville man också ha en ordentlig konsthall, eftersom den ursprungliga bibliotekslokalen i Dals Långed hade en bra utställningslokal med livlig utställningsverksamhet.

Pengar från EU

Och det blev bingo! Projektpengarna kom, från EU bl a och Stenebyskolan kunde köpa in ett äldre hus som passade att bygga om till bibliotek och dessutom bygga till en ny konsthall och gemen-

sam entréhall. Samarbetsavtal skrevs mellan kommunen och Stenebyskolan, en bibliotekarie anställdes (jag), en utvecklingsplan togs fram och jobbet - med lokalplanering, mediainköp, datasystem, flyttning, arbetsrutiner, intern och extern information - kunde börja. En av de mest tidskrävande arbetsuppgifterna blev att planera invigningen, som skulle utföras av självaste Göran Persson under Stenebyskolans *Öppet Husdagar* i maj 1998. Invigningen gick av stapeln den enda varma sommardagen under 1998 och vi hade inte hunnit sätta upp besöksräkna-

ren, men det var svettigt och trångt! Första verksamhetsåret var plågat av barnsjukdomar som dataproblem, bristfälliga arbetsrutiner, möbler och utrustning som inte fanns där den skulle o s v. Allting var nytt och oprövat: arbetskamrater, schema, böcker och tidskrifter, lokaler, kringaktiviteter.

Det börjar fungera

Men nu, efter ett och ett halvt år, börjar det fungera som det var tänkt. Allmänheten i Dals Långed har ett bibliotek som är öppet 26 timmar/vecka istället för 15, de har tillgång till ett växande specialbibliotek inom konst och konsthantverk och en mängd tidskrifter som skolan prenumererar på, Internet och andra tekniska under, som det lilla filialbiblioteket hade fått vänta länge på. Och de studerande på Stenebyskolan har "inom sina väggar" ett helt folkbibliotek med skönlitteratur, barn- och ungdomsböcker, populär facklitteratur och tidskrifter som *Teknikens Värld* och *Bamse*. De har dessutom tillgång till hela detta bibliotek även kvällar och helger, när personalen har gått hem. De får inte låna, men de får vistas i hela huset, läsa, kopiera och använda datorerna. Det fungerar, eftersom de inte är så många och de gärna vill ha kvar det förtroendet.

Viktig tillgång

Konsthallen har visat sig vara en oerhörd tillgång för både samhället och Stenebyskolan. De studerande får tillfälle att se och möta professionella konstnärer från hela Sverige och många utställningar drar till sig besökare som aldrig varit i närheten av Dalsland förut. I samband med utställningarna ordnas inte bara vernissage utan också föreläsningar och visningar. Det har dessutom visat sig att konsthallen har en utmärkt akustik som lämpar sig för både kammarmusik och jazz!

Samordning är nödvändigt

Att integrera folk- och högskolebibliotek har ju prövats och diskuterats livligt de senaste åren. På en så liten ort (knappt 2000 inv) som Dals Långed i en liten kommun som Bengtsfors är det en nödvändighet att samordna de resurser som finns. Att ändra rutiner och flytta på ansvar är alltid jobbigt, men några andra nackdelar än de som själva förändringsprocessen för med sig är svårt att se. Alla har fått större lokaler, mer böcker och andra media, mer öppet, mer personal. Med pengar utifrån till största delen.

Hur det kommer att fungera när Stenebyskolan startar sina högskoleutbildningar vet vi ju inte än. Det innebär att antalet studerande ökar med ca 50 och att de och deras lärare kommer att ställa allt högre krav på biblioteket. Men då har också biblioteket fungerat i två år och har förhoppningsvis ordning t o m på vinden ...

Den som vill veta mer om t ex bemanning, ekonomi, avtal mm får gärna höra av sig. Det går också bra att komma på studiebesök. Det är ett ganska fint bibliotek!

BAKSIDAN

Personalnytt

Så här i millenniets sista skälvande månad kan det vara läge att ge en samlad information om de cheftjänster, som tillsatts under året och presentera dem, som tillsammans med oss veteranter skall leda biblioteksverksamheten i Västra Götaland in i det nya tusentalet. På invant biblioteksmaner tar vi kommunerna i bokstavsordning.

Essungas nya kultur- och informationschef heter Rikard Åslund och kommer närmast från Linköping, där han arbetat både på UB och Östgöta Correspondenten, i det senare fallet som redaktör för Radiotidningen.

I Grästorp heter den nya kultur- och fritidschefen Ann-Britt Dahl, tidigare engagerad som projektledare för RIV i Fyrbodaf.

Christina Hjort har blivit chef för kulturförvaltningen i Göteborg. Hon har bl a ett förflutet som informationschef på Göteborgs stadsbibliotek och har också under en period varit chef för kulturnämndens kansli. Johan Edgren, tidigare bibliotekschef i Tanum, har flyttat ned till Göteborg och basar nu för Hisingens bibliotek under Lundby stadsdelsnämnd.

Madeleine Andersson med senast kända tjänsteställe Oxelösund, en av de tre "små giraffkommunerna", är numera kulturchef i Herrljunga.

Från Sundsvall kommer Inger Sterneskog, som tillträtt tjänsten som bibliotekschef i Lysekil. I Sundsvall arbetade Inger under årens lopp på huvudbiblioteket, sjukhubiblioteket, förvaltningsbiblioteket, bokbussen och på filialerna.

Harriet Ljungdahl från värmäländska Munkfors har efterträtt Ann Marberg som biblioteksansvarig chef i Sotenäs. Ann själv har börjat jobba som chef för huvudbiblioteket i Uddevalla.

Hoppsan, där höll inte alfabetiseringen längre, för nästa information gäller Skövde, där Christina Westerlund-Karlsson har blivit ordinarie bibliotekschef efter att under en period ha suttit som tf.

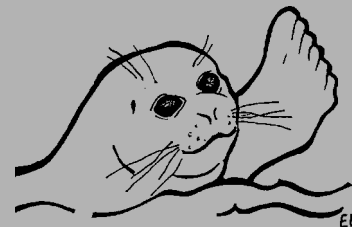
Ytterligare en kvinna med värmäländskt förflutet är på väg till vår region, nämligen Ingalill Walander från Eda kommunbibliotek, som 1 januari 2000 börjar arbeta som bibliotekschef i Tanum.

Cheftjänsten i Tidaholm är tillsatt. Agneta Bengtsson heter den nya innehavaren. Efter några års bortavaro från biblioteksvärlden bl a genom en tjänst på Ystads Teater återvänder hon till fadershuset, där hon tidigare skaffat sig erfarenhet av regional biblioteksverksamhet på länsbiblioteket i Eskilstuna.

Så sluter vi cirkeln med att Karin Semberg flyttat från Essunga och blivit kulturchef i Ulricehamn.

Nya lokala inläsningar

Ni vet väl att vi kontinuerligt lägger nyheter om våra lokala inläsningar på nätet? Adressen är www.nfk.hb.se/regbibl/talbok.htm Där står också vart ni ska vända er för att beställa böckerna, men här har ni tel- och faxnummer: 033 35 76 12 resp 033 35 33 46. Under juli-okt har vi läst in 12 böcker bl a *Göteborgs hjärta* del 1 och 2 av Sven Gulin, *Profiler och figurer i Borås nya historia* av Olof Franzon och *I Västergötland: Prosa och poesi*. Beställ helst före 15 januari; priset per kassett är 30 kr + moms, 6-kassetters box kostar 30 kr, 8-kassetters box kostar 35 kr.

REDAX

»GIT WESTMAN«

I och med att årets tredje och sista nummer av *Framsidan* nu är klart, lämnar jag över redaktörstafettpippen till Gunnar Südow. Det har varit spännande att få vara med och göra något nytt och annorlunda och vi har också fått en del vänliga och positiva reaktioner på vår nya tidskrift.

Men vi vet alldeles för litet om, vad ni på kommunbiblioteken i Västra Götaland - vår viktigaste målgrupp - egentligen tycker om det hela. Därför kommer ni om några dagar att drabbas av en liten minienkät med frågor om vad ni saknar, vad ni vill ha annorlunda etc. Det vore bra om ni kunde besvara enkäten med vändande post, så Gunnar får ett så bra underlag som möjligt till nästa års framsidor. Ni, som inte redan meddelat oss namnet på den kontaktperson, som ska hjälpa oss med distributionen av *Framsidan* internt, kan väl vara snälla och göra det nu!

Och ni som inte får tag i/syn på enkäten kan höra av er med synpunkter till oss på annat sätt. Och det gäller inte bara *Framsidan*! Vi tar gärna emot idéer och kritik vad det gäller formerna för vår information till er överhuvud taget!

Καλα Χριστουγεννα
och
Gott Nytt Millennium!

Redaktionen

Ansvarig utgivare: Lena Skoglund
Redaktör: Git Westman
I redaktionen: Kerstin Lorentz, Gunnar Südow

Form: Johan Avedal, Anna Pettersson
Omslagsbild: Flicka på Norrby öppna förskola

Adresser:

Regionbibliotek Västra Götaland
Göteborgsenheten, Box 5404
402 29 GÖTEBORG

Tel 031/616560 Fax 031/616569

git.westman@stadsbiblioteket.goteborg.se

E-post: